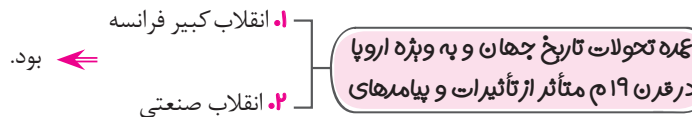

درس ششم: (جنگ جهانی اول و ایران)

درس نامه

زمینه‌ها و علل جنگ جهانی اول

مهم‌ترین تحولات اروپا در قرن ۱۹ م عبارت بودند از:

۱. تداوم و گسترش رقابت‌های استعماری
۲. رشد اندیشه ملی‌گرایی (ناسیونالیسم) و ظهور قدرت‌های جدید.

الف) تداوم و گسترش استعمار

سوال رابطه انقلاب صنعتی و توسعه رابطه استعماری کشورهای اروپایی را تشریح کنید.

پاسخ: با انقلاب صنعتی و ساخت سلاح‌های آتشین مثل تفنگ، توپ و کشتی‌های جنگی، توان سیاسی - نظامی دولت‌های اروپایی افزایش و سیاست استعماری توسعه یافته انگلستان، فرانسه، اسپانیا، پرتغال و آلمان کشورهای مختلفی را در آسیا، آفریقا و آمریکا به استعمار در آوردند و بر سر همین مسئله به ستیز برخاستند.

روسیه در قرن ۱۹

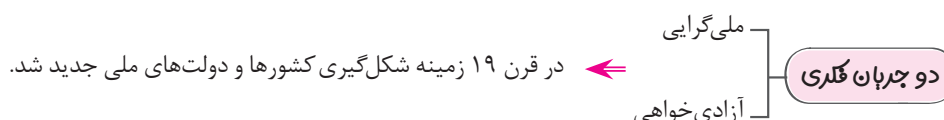
- از نظر علمی و فرهنگی از کشورهای اروپایی عقب‌مانده‌تر بود.
- در این قرن قدرت نظامی خود را افزایش داد.
- سیاست توسعه‌طلبانه نسبت به همسایگان جنوبی خود در پیش گرفت.
- ارتش روسیه با هدف رسیدن به آبراهه‌های مهم قلمرو عثمانی در شبه جزیره بالکان و حوزه دریای سیاه یورش برد و تسخیر کرد.
- به سرزمین ایران در دو سوی دریای مازندران یورش و مناطق وسیعی را تصرف کرد.

ایالات متحده آمریکا در قرن ۱۹:

۱. به کشوری صنعتی و قدرتمند تبدیل شد.
۲. با بهره‌گیری از توان نظامی و اقتصادی خود به نفوذ و مداخله در امور کشورهای آمریکای لاتین اقدام کرد.

نمونه‌هایی از مبارزات مردم در سرزمین‌های مستعمره		
۱	قیام مهدیون	در مصر به رهبری مهدی سودانی: در برابر انگلستان
۲	الجزایر	به فرماندهی امیر عبدالقادر: بر ضد ارتش فرانسه
۳	هند به رهبری گاندی	شورش سپاهیان هندی: ضد استعمار انگلستان
۴	آمریکای لاتین	به رهبری سیمون بولیوار

ب) رشد اندیشه ملی‌گرایی و ظهور قدرت‌های جدید

سوال تأثیر تفکر ملی‌گرایی چه بود و کدام کشورها بر مبنای این تفکر به وجود آمدند؟

پاسخ: این تفکر مردمان و گروه‌های قومی با تاریخ، زبان و فرهنگ مشترک را برانگیخت تا با هم یکی شوند و زیر پرچم حکومتی مستقل و یکپارچه قرار گیرند. اقوامی که تحت تأثیر ملی‌گرایی‌ها قرار گرفتند: ایتالیایی‌ها، آلمانی‌ها، لهستانی‌ها، صرب‌ها و مجارها و...

ایتالیا در قرن ۱۹

- نیمه اول:

- کشوری چند پاره بود.

- در هر قسمت از آن خاندان‌های مختلف، پاپ‌ها و با کشورهای همسایه (اتریش و فرانسه) حکومت می‌کردند.

- نیمه دوم:

- ملی‌گرایان ایتالیایی به رهبری کاوور و گاریبالدی قیام کردند.

- ملی‌گرایان با استفاده از رقابتی که میان فرانسه و اتریش وجود داشت ایتالیا را متحد و تحت حاکمیت حکومت مستقلی در آوردند.

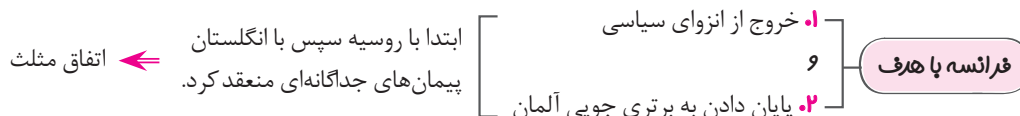
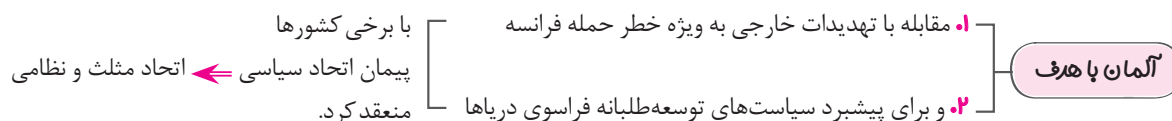
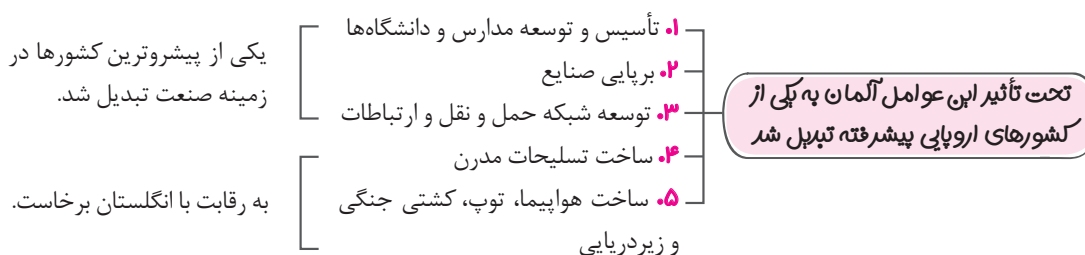
وحدت آلمان

- فاقد حکومت یکپارچه بود.

- ملی‌گرایان آلمانی خواهان وحدت آلمان‌ها و تشکیل کشور واحد بودند.

- نفوذ فراوان اتریش و مجارستان در آلمان

- امپراتوری آلمان با رهبری ویلهلم یکم، ویلهلم دوم، بیسمارک (مشهور به صدر اعظم آهنین) در مسیر پیشرفت قرار گرفت.

انگلستان و روسیه طی معاهده ۱۹۰۷م به اختلافات خود در ایران، افغانستان و تبت پایان دادند.

کتاب

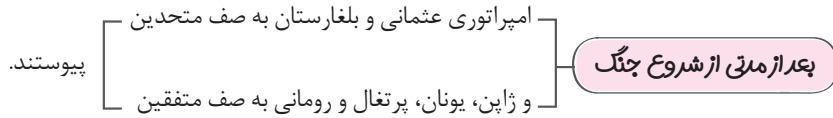
مهم‌ترین علل بروز جنگ جهانی اول

۱. اختلاف مرزی و دشمنی شدید آلمان و فرانسه	۲. مسابقه تسلیحاتی
۳. رقابت بر سر مستعمرات	۴. اقدام برای توسعه نفوذ و دخالت در منطقه شبه جزیره بالکان

جنگ جهانی اول (۱۹۱۴ - ۱۹۱۸ م)

سوال کدام حادثه موجب شروع جنگ جهانی اول شد؟

پاسخ: در پی قتل ولیعهد اتریش و همسرش به دست یک صرب ملی‌گرا در شهر سارایو (مرکز بوسنی)، اتریش به حکومت صربستان مستقل اعلان جنگ کرد و کشورهای عضو اتحاد مثلث با کشورهای اتفای مثلث وارد جنگ شدند. (اوت ۱۹۱۴ م / تابستان ۱۲۹۳ ش)

کلیله ایتالیا در میانه جنگ از متحدین جدا و به متفقین پیوست.

جنگ در

جبهه شرقی، روس‌ها به سرعت بسیج شدند و مانع اشغال کشورشان توسط ارتش آلمان شدند. جبهه غربی، فرانسوی‌ها با حمایت انگلیس‌ها و سایر دولت‌های متفق مقاومت کردند.

انقلاب روسیه و روند وقوع آن	
<p>اقدامات تزارها: تزارهای روسیه از زمان پترکبیر برای به دست آوردن مستعمرات، برنامه‌های توسعه‌طلبانه و سیاسی و نظامی در پیش گرفتند.</p> <p>نتیجه اقدامات تزارها:</p> <ol style="list-style-type: none"> ۱. وارد شدن روسیه به جنگ‌های متعدد ۲. تحمیل بار اصلی جنگ‌ها بر دوش مردم ۳. عمیق‌تر شدن اختلافات طبقاتی <p>پیامد اقدامات تزارها:</p> <ol style="list-style-type: none"> ۱. شکل‌گیری گروه‌های مخالف علیه تزارها ۲. اجبار حکومت روسیه بر انجام اصلاحات 	
دو گروه از مخالفان حکومت تزارها و نظرات آنان	
مارکسیست‌ها	بلشویک‌ها
<ol style="list-style-type: none"> ۱. از گروه‌های مخالف تزارها بودند. ۲. اصلاحات را کافی نمی‌دانستند. ۳. خواستار حذف سرمایه‌داری خصوصی بودند. ۴. از مدیریت کارخانه‌ها و زمین‌ها کشاورزی توسط کارگران و کشاورزان دفاع می‌کردند. 	<ol style="list-style-type: none"> ۱. گروهی از مارکسیست‌های معترض بودند. ۲. انجام اصلاحات به صورت مسالمت‌آمیز را غیرممکن می‌دانستند. ۳. به دنبال انقلاب بودند. ۴. جنگ جهانی اول فرصت لازم را برای قدرت‌گیری به آن‌ها داد.

سوال کدام اقدام تزار در سال ۱۹۱۷ موجب شورش علیه حکومت شد؟

پاسخ: در سال ۱۹۱۷م تزار روسیه پانزده میلیون نفر که بیشتر کارگران و کشاورزان بودند را برای مقابله با متحدین به جبهه جنگ فرا خواند و این امر باعث بروز مشکل در تولید کالاهای مورد نیاز و در نتیجه بالا رفتن خشم عمومی و شورش علیه حکومت شد.

پروزی بلشویک‌ها

- آنان به رهبری لنین بر روسیه حاکم شدند و شیوه حکومتی کمونیستی را اعلام کردند.
- آن‌ها تلاش کردند تا اراضی کشاورزی را از دست مالکان خارج و به شورای کشاورزان بسپارند.
- همچنین مالکیت کارخانه‌ها، معادن و ماشین‌آلات را به شورای کارگران هر کارخانه واگذار کردند.

اقدامات لنین پس از پیروزی

۱. چون به مردم وعده صلح داده بود متصرفات وسیعی را به متحدین واگذار کرد و با آن‌ها قرارداد صلح بست.
۲. سربازان روسی را از جنگ خارج کرد.

■ حکومت کمونیستی روسیه پس از خروج از جنگ و سرکوب شورش‌های داخلی، تأسیس کشور «اتحاد جماهیر شوروی» را اعلام کرد.

پایان جنگ

■ آمریکا تا سال ۱۹۱۷ م مستقیماً وارد جنگ نشد، با اعلان جنگ توسط کنگره آمریکا، این کشور تمام توان نظامی و سرمایه خود را بر علیه آلمان و متحدین به کار گرفت.

پیمان صلح ورسای: با خاتمه جنگ نمایندگانی از کشورهای مختلف از جمله دولت‌های پیروز و شکست خورده در جنگ با هدف عقد قرارداد صلح در کاخ ورسای پاریس گرد هم آمدند.

نتایج پیمان صلح ورسای	
در مورد نقاط مختلف جهان	در مورد آلمان
<ul style="list-style-type: none"> - فروپاشی امپراتوری‌های اتریش - مجارستان و عثمانی، روسیه تزاری، هابسبورگ - شکل‌گیری کشورهای ترکیه، عراق، سوریه، اردن، فلسطین، لبنان و عربستان: در خاورمیانه و اتحاد جماهیر شوروی، جمهوری‌های اروپای شرقی 	<ul style="list-style-type: none"> - تقسیم مستعمرات آلمان میان متفقین - واگذاری بخش‌هایی از خاک آلمان به فرانسه و لهستان - پرداخت غرامت به دولت‌های متفق - محدود نگه داشتن توان نظامی آلمان

کلمه

بعد از جنگ جهانی اول

حکومت‌های عراق، اردن و فلسطین: تحت سرپرستی انگلیس بودند.
 حکومت‌های لبنان و سوریه: تحت سرپرستی فرانسه

جامعه ملل تشکلی بود که بعد از جنگ جهانی با هدف:

۱. سلطه قدرت‌های مستکبر بر دنیا که آن را صلح جهانی می‌نامیدند در معرض تهدید قرار نگیرد.
  ۲. رقابت بالقوه و بالفعل فاتحان توان و مجال قدرت یافتن نداشته باشند.
- با حضور ۴۰ کشور در ژنو تشکیل شد.

تلفات و خسارت‌های انسانی و اقتصادی جنگ جهانی اول:

- تلفات جانی و جسمی و روحی
- ویرانی مراکز اقتصادی، تولیدی و مالی اروپا و دیگر نقاط جهان
- کشته شدن بیش از ۹ میلیون نظامی و ده‌ها میلیون مجروح و اسیر
- کمبود مواد غذایی و شیوع بیماری‌های همه‌گیر

ایران در جنگ جهانی اول

سوال: وضعیت ایران هم‌زمان با آغاز جنگ جهانی چگونه بود؟

پاسخ: حکومت مشروطه به دلیل اختلاف‌های سیاسی داخلی، ضعف تشکیلات اداری و نظامی، مشکلات اقتصادی و دخالت‌های فزاینده خارجی، قادر به سر و سامان دادن به امور و برقراری نظم و امنیت نبود.

سوال: ایران پس از شروع جنگ جهانی اول چه عکس‌العملی نشان داد؟

پاسخ: اعلام بی‌طرفی کرد، اما کشورهای درگیر در این جنگ به خصوص روسیه و انگلستان به بهانه‌های مختلف بی‌طرفی ایران را نقض کردند.

کلمه

بهانه روسیه و انگلستان برای لشکرکشی به ایران اقدامات مأموران و جاسوسان آلمانی در مناطق مختلف ایران ضد دولت‌های اتفاق سه‌گانه بود.

اشغال ایران در جنگ جهانی اول	
کشور	منطقه
انگلستان	گروهی از افسران انگلیسی و مزدوران هندی را به ایران فرستادند و در جنوب ایران نیروی «پلیس جنوب» را تشکیل دادند.
روسیه	بخش وسیعی از نیمه شمالی ایران را که براساس معاهده ۱۹۰۷ تحت نفوذ روسیه بود اشغال کرد.
عثمانی	مناطق غرب ایران را اشغال کرد و با نیروهای متفق درگیر شد.

■ روسیه و انگلستان با عقد قرارداد ۱۹۱۵ ایران را میان خود تقسیم کردند، نیمه شمالی توسط روسیه و نیمه جنوبی توسط انگلستان

سوال: دولت ملی چرا تشکیل شد و چه سرنوشتی یافت؟

پاسخ: وقتی ارتش روسیه به تهران نزدیک شد میلیون ایران که اعضای آن نمایندگان مجلس شورای ملی، وزیران، شخصیت‌های مذهبی بودند به کرمانشاه مهاجرت و دولت موقت ملی را تأسیس کردند، با شکست دولت عثمانی از متفقین دولت موقت فرو پاشید و اعضای آن پراکنده شدند.

مقاومت ایران در برابر اشغالگران

■ اگرچه حکومت قاجار توان مبارزه با اشغالگران را نداشت ولی مردم ما در نقاط مختلف مثل فارس، بوشهر و خوزستان با تأثیرپذیری از مراجع علیه آنان مقاومت و مبارزه کردند.

مردان تنگستان و دشتستان: به فرماندهی رئیس‌علی دلواری

مردم کازرون: به فرماندهی ناصر دیوان کازرونی

آثار و نتایج جنگ اول در ایران

۱. ویرانی اقتصادی و تلفات گسترده انسانی

۲. زلزله و بی‌ثباتی دولت مرکزی

۳. تعطیلی مجلس شورای ملی

۴. تضعیف بیشتر نظام مشروطه

قرارداد ۱۹۱۹ م

■ با پیروزی انقلاب روسیه دولت بلشویکی نیروهای خود را از ایران خارج کرد و انگلستان با تقویت نظامیان علاوه بر نواحی جنوبی مناطق شمالی ایران را اشغال کرد.

وضعیت ایران در این زمان بسیار نامناسب بود زیرا:

۱. دولت مرکزی توان اعمال حاکمیت در بسیاری از مناطق ایران را نداشت.

۲. برخی سران ایلات و حاکمان محلی نافرمانی می‌کردند.

۳. شورش‌هایی در گوشه و کنار ایران در حال شکل‌گیری بود.

۴. از نظر اقتصادی دولت در تنگنای شدیدی بود و برای تأمین مخارج روزمره خود، به دریافت پول از انگلستان نیاز داشت.

■ در شرایطی که روس‌ها درگیر جنگ داخلی بودند، انگلیسی‌ها فرصت را برای تحکیم نفوذ و سلطه پایدار و تأمین منافع درازمدت خود در ایران مغتنم شمردند و قرارداد ۱۹۱۹ م را با دولت وثوق‌الدوله منعقد کردند.

مغاد قرارداد ۱۹۱۹ م

۱. اداره امور دارایی و برخی دیگر از ادارات و وزارتخانه‌های ایران در اختیار انگلستان قرار می‌گرفت.

۲. مسئولیت تجدید سازمان و ایجاد ارتش یکپارچه ایران و تأمین اسلحه و تدارکات آن به افسران انگلیسی داده می‌شد.

۳. انگلستان متعهد می‌شد وامی را در اختیار دولت ایران قرار دهد تا تحت نظارت کارشناسان انگلیسی هزینه شود.

سوال واکنش در مقابل قرارداد ۱۹۱۹ را تشریح دهید.

پاسخ: قرارداد ۱۹۱۹ با مخالفت گسترده و شدید شخصیت‌های ملی، سیاسی و مذهبی، گروه‌ها و احزاب گوناگون در سرتاسر کشور روبه‌رو شد. آن‌ها مخالفت خود را به صورت برگزاری نشست‌ها، ایراد سخنرانی و نشر اعلامیه و شب‌نامه اعلام کردند.

یکی از جدی‌ترین مخالفان قرارداد ۱۹۱۹: آیت‌الله سیدحسین مدرس بود.

عکس‌العمل دولت وثوق‌الدوله در برابر مخالفین قرارداد:

در مجامع سیاسی و نشریات به دفاع از قرارداد ۱۹۱۹ پرداخت.

مخالفان را سرکوب و تعدادی از آن‌ها را زندانی و تبعید کرد.

کلمه این قرارداد یکی از علل مهم سقوط دولت وثوق‌الدوله بود.

۱	<p>درستی یا نادرستی عبارت‌های زیر را مشخص کنید.</p> <p>۱. بعد از جنگ جهانی اول دولت‌های بزرگی چون روسیه تزاری، امپراتوری هابسبورگ و عثمانی فرو پاشید. (نهایی - فرورداد ۱۳۰۰)</p> <p>درست ☐ نادرست ☐</p> <p>۲. موضع دولت ایران پس از شروع جنگ جهانی اول، حمایت از کشورهای اتحاد سه‌گانه بود. (تهران - دبیرستان فرهنگ - دی ۱۳۰۱)</p> <p>درست ☐ نادرست ☐</p> <p>۳. ایتالیا در میان جنگ جهانی اول از اتفاق مثلث جدا شد و به اتحاد مثلث پیوست. (تهران - تزکیه - دی ۹۹)</p> <p>درست ☐ نادرست ☐</p> <p>۴. آلمان در قرن ۱۹ م به یکی از پیشروترین کشورهای اروپایی در زمینه صنعت تبدیل شد. (تهران - دبیرستان فردوسی - دی ۱۳۰۱)</p> <p>درست ☐ نادرست ☐</p>	
۱	<p>جای خالی را با کلمات مناسب کامل کنید.</p> <p>۵. یکی از بزرگ‌ترین و قدرتمندترین اعضای اتحادیه آلمانی ایالت ..... بود که پیشگام وحدت آلمان شد. (تهران - دبیرستان فرهنگ - دی ۱۳۰۱)</p> <p>۶. پس از شکست ..... از نیروهای اتفاق مثلث، دولت موقت در ایران از هم پاشید و اعضای آن پراکنده شد. (تهران - دبیرستان علامه هلی - دی ۱۳۰۱)</p> <p>۷. پس از فروپاشی عثمانی و شکل‌گیری کشورهای جدید، کشور ..... سرپرستی لبنان و سوریه را بر عهده گرفت. (تهران - دبیرستان ابن سینا - دی ۱۳۰۱)</p> <p>۸. قیام مردم سودان به رهبری مهدی سودانی در مقابل کشور ..... انجام شد.</p>	
۱	<p>گزینه درست را انتخاب کنید.</p> <p>۹. کدام یک از کشورهای زیر در میانه جنگ جهانی اول از اتحاد مثلث جدا شد و به اتفاق مثلث پیوست. (نهایی - شهریور ۱۳۰۱)</p> <p>الف) فرانسه (ب) انگلیس (ج) ژاپن (د) ایتالیا</p> <p>۱۰. ایتالیایی‌ها در نیمه دوم قرن ۱۹ تحت تأثیر چه عاملی و با استفاده از رقابت میان کدام کشورها توانستند ایتالیا را متحد سازند؟ (تهران - دبیرستان فردوسی - دی ۱۳۰۱)</p> <p>الف) اندیشه آزادی خواهی - اتریش و انگلستان (ب) اندیشه ملی‌گرایی - اتریش و فرانسه</p> <p>ج) رهبری پاپ - فرانسه و انگلستان (د) پیامدهای انقلاب صنعتی - فرانسه و انگلستان</p> <p>۱۱. پس از پایان جنگ جهانی اول جامعه ملل با عضویت بیش از ۴۰ کشور توسط چه کسانی و در کجا تشکیل شد؟ (تهران - دبیرستان فرهنگ - دی ۱۳۰۱)</p> <p>الف) متفقین - ژنو (ب) متحدین - ژنو (ج) متفقین - وین (د) متحدین - وین</p> <p>۱۲. امپراتوری آلمان از نظر نیروی دریایی در قرن نوزدهم با کدام کشور رقابت می‌کرد؟ (تهران - ابن سینا - دی ۱۳۰۱)</p> <p>الف) فرانسه (ب) اتریش - مجارستان (ج) انگلستان (د) روسیه</p>	
۰/۵	<p>به سؤال‌های زیر پاسخ کوتاه بدهید:</p> <p>۱۳. جنگ جهانی اول با چه اتفاقی شروع شد؟ (تهران - دبیرستان علامه طباطبائی - دی ۹۹)</p>	
۰/۵	<p>۱۴. کدام شخصیت ملی از جدی‌ترین مخالفان قرارداد ۱۹۱۹ بود؟</p>	
۰/۵	<p>۱۵. روسیه و انگلیس با انعقاد قرارداد ۱۹۰۷ به اختلاف خود در کدام یک از مناطق پایان دادند؟ (تهران - دبیرستان فرهنگ - دی ۱۳۰۱)</p>	
۰/۵	<p>۱۶. زمینه‌ساز شکل‌گیری کشورها و دولت‌های ملی در قرن ۱۹ چه بود؟ (تهران - دبیرستان ابن سینا - دی ۱۳۰۱)</p>	
۰/۵	<p>۱۷. در جریان جنگ جهانی اول، دلاور مردان تنگستانی، دشتستانی و دشتی با فرماندهی چه کسی توانستند با نیروهای اشغالگر مبارزه کنند. (تهران - دبیرستان ابن سینا - دی ۱۳۰۱)</p>	
۰/۵	<p>۱۸. در جریان اشغال ایران در جنگ جهانی اول، عشایر عرب خوزستان در کدام نبرد با بیگانگان جنگیدند؟ (تهران - دبیرستان فردوسی - دی ۱۳۰۱)</p>	
۲	<p>۱۹. اصطلاحات و مفاهیم زیر را تعریف کنید.</p> <p>الف) پلیس جنوب ب) بلشویک‌ها</p> <p>(نهایی - دی ۱۳۰۱) (تهران - مدرسه سوره دی ۱۳۰۰)</p>	